

193 Pierwszy Księgi, Szczeka Część.
ten / z Procesja / z śpiewaniem Hymnu do Kościoła Savioura
zanieśli / y na Ołtarzu postawiли. Na tym Krzyżu było taki pismo
na wierzącemu wyrażone.

*SUSCEPTVM PLACIDE MANEBIT HOC
IN HONORE DEI.
OFFERT ADELPHONSVS HV MILIS
SERVVS CHRISTI.*

Z nę przewnym Bogu tego Krzyża / taki pismo.

*QVISQVIS AVFERRE PRÆSVMPSERIT
MIHI
FVL MINE DIVINO INTEREAT IPSE.*

po lewej stronie:

*NI LIBENS VOLVNTAS DEDERIT MEA,
HOC OPVS PERPECTVM EST ERADCCCXXVI.
Etia dole tay struktury.*

*HOC SIGNO VINCITVR INIMICVS,
HOC SIGNO TVETVR PIVS.*

Tebiuno Źistoria wiele Authorow wspomina / miedzy ktos
gimi. Rodrig. Ximenes Archicp. Toletanus Lib. 4. Cap. 9,
Lucas Tudensis Episc. in Chron. de Hispan. Ambros. Mo-
rales. In vita Alphon. Casti. lib. 13. Cap. 38. Alphonſ a Car-
thag. Episc. Burg. in Anaceph. Hisp. Ciaconus de Signis S.
Crucie C. 35. Baronius Anai. Tom. 9. sub Anno Christi 791-
Bessus Lib. 6.

CZWARTA CZĘŚĆ

194

CZWARTA CZĘŚĆ TE YKSIEGI

W ktorzy się pokazuje iako Kościół S. Kátholicki zwykły
zdawnia zażywać znabożeństwa Krzyżów y Obrazów
Świętych.

ROZDZIAŁ I.

Authorem używania Krzyżów , w Kościele Świętym Ká-
tholickim , jest sam Chrystus Iezus.

Visie to dosyć wyżej pokazało / iż to była wola Christusa Pána /
aby na Krzyżu z wez swoj ofiarował Bogu Oycu dla Narodu
ludzkiego ; y tego było potrzeba / aby sie o nim Pisma Prorockie wypełnily : iako to sam declaro wać raczył, Luke 24. X gdy Nies-
nym Klaże Žydowski raził się go o zbawieniu swym : miedzy innymi rozmowami / powiedział mu / iż iako Moysesz wywoźał rozo-
żaną pusticy : Tak tego potrzeba aby Syn człowieczy był wywoź-
ony / aby tądy etory w siego wierry niezginął / ale miał żywot
wieczny. Ioan. 3. A niemogl wydzwony / aby byyl Krzyż ones-
mu wyświetlony.

Gdy teby ten przeklety naród Žydowski z wielkiej swej niend-
wieli przeciwko Christusowi Pánu / zbudował onemu Krzyż / potes-
pięby go na tak wielce skromna i skutna śmierć. A on co : In-
strument

Instrument ten okrutney swęsy śmiertci / według onych slow Apostoła S. i Corint. 1. Quæ stulta sunt mundi elegit, vt confundat sapientes, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret poświecił goſobie na Ołtarz wonności / in Altare Thymiamatis, & erexit illud in Titulum; aby samego siebie Bogu Oycu ofiarował na nim / za grzechy wszystkiego narodu ludzkiego: który nlejako Jakub Petrys archaon Kamien na którym był zasnął / po onych tajemnicach wielkich olejem polewał / gdy go na Ołtarz Bogu dedykował: ale Przyja swoja przenaświetla / która hoynie na tym Przyjui wylal / y nowym go sposobem konsekrował / y za wizerunkiem świata wszystkiego nowej ofiary wystawił. O tym Ołtarzu nowo wystawionym w Kościele Świętym Bogu Oycu in Odorem suavitatis: mowią tak Augustin S. Nouum est Altare sacrificii huius, quoniam immolatio noua, & admirabilis. Toty jest Ołtarz mowy tej ofiary / albowiem ofiara była nowa y wielce dziwna. Serm. de Cruce 49. Tom. 10.

Leo Święty Papież także Przyj Chrystusa Pana nazywający Ołtarzem nowym względem tej Ofiary nowej: a Ołtarzem nie jednego Kościoła materialnego, ale świata wszystkiego. Extra Castra, inquit, Crucifix⁹ est. vt veterum victimarū cessante mysterio, noua Hostia, novo imponeretur Altari; & Crux Christi non templi esset Ara, sed mundi. Serm. 8. de Passione Domini.

Krzyże tedy gdy wierni Chrystusowi w Kościolach / y na innych miejscach publicznych wystawiaią które początek swych rąk. Iy od Chrystusa ukrzyżowanego / tym przypominają y representują jako on z miłością przeciwko Narodowi ludzkiemu na tym nowym Ołtarzu / Krzyża swego Świętego / samego siebie Zwierzbiel swoją przez śmierć swoje Bogu Oycu ofiarował.

Iztoż ieszcze wiele motiuum albo pobudki podał Christus Pan wiernym swoim do wystawiania Przyjów / dla rozmyślania na bożnego / meti srecy niewinnej / gdy potym sam figure jego / tak wiele

wiele razy reprezentował / albo wystawał na niebie / na powietrzu / y na ziemi / iako o tym masz wiele przykładów w Rozdziale Wt. tym / Trzeciej Części tej Księgi / y w Rozdziale 11.

Mnóstwo wiele chwale Przyja swego zalecił wiernym swoim / y do wystawiania go ſobie przed oczy tym pobudził / gdy opozwiedział to Matth. 24. Jz Kiedy iuż świat bedzie się koniczył / dnią ostatniego którego przyjdzie sędzić żywych y umarlych; tedy ten Przyj na którym cierpią / pokażę go znowu na niebie / na pocie be wybranym / o na zawstydzanie / y wieksze potepienie tych / którzy Przyjiego głupstwem y wzgorzeniem bydż rozumieli.

Jesliż tedy Christus Pan wystawia nam Przyj swoy / albo znak tego w takiej chwale nie tylko na ziemi / ale y na niebie / y na powietrzu. Dlaczegosz niewiernym ma to bydż w podzieleniu / y to śmieja ganić? iż Kościół S. Katolicki wystawia go też przed oczy wiernym swoim / na znak zwycięstwa y Triumphu Christusowego na Przyju: y na pamiątkę odkupienia naszego / a nieskończonych przeciwników nam grzesznym miłością tego z.

ROZDZIAŁ II.

Authorem Obrązów Świętych, jest także sam Chrystus J E Z U S.

W Starym Zakonie żadnych Obrązów nie było / ani mówiących / ani z takiej materii uczynionych / któreby Boga przedziwego wyrażaly / y na chwale onemu wystawione były. Doktor Anielsei Thomas S. daje tego przyczyny z Damascenem Świętym / 3. p. q. 25. art. 3. ad 1m. Jz Bog niemając ciała / żadnym Obrązem niemoże bydż wyrażony: Wielka by to była niemadrość figure tego wystawiać / który jest nieskończony / y nieograniczony / żadnej postaci Cielesnej niemający. Ale w Nowym Testamencie iż

Bog stał się człowiekiem / dla tego Obrązy tego / iż go świat wi-
dział / czynny / ponemu w tym iego Obrązie Bogać czerć oddaje-
my. Ipsi autem, inquit S. Th. Vero Deo, cum sit incorpore-
us, nulla imago corporalis poterat poni, quia ut Damasce-
nuś dicit, Insipientiae sum max est, & impietatis figurare, quod
est Diuinum: sed quia in Nouo Testamento Deus factus est
Homo, potest in sui imagine corporali adorari.

W Pierwszym Testamencie poczatkiem y Authorem Obra-
zów Bóstw / jest sam Christus Pan / probuie tego P. Nazarius
3 p. q. 25. art. 3 y to sie jawnie pokazuje. Naprzod z onego
iego Obrazu / ktory postał Abagaru Krolowi Edeszy / to jest/
swoje twarz przewidziewszo na płótnie wykonterfektowaną. A to
z takicy okazyey. Ten Krol Abagarus słyszał o wielkich Cudach
Christusa Pana / postał byl Malarza swego Ananiasza do Ziemię
Sydonię w poselstwie z listem do niego / zapraszając go do siebie/
aby go chorego wzdrowił; ktory klesliby sie wymówił / tedy żeby mu
przynamniey twarz iego przewidziesza wymalował. Ktorey gdy
ten Malarz niemogl potrościć; sam Christus Pan onego do siebie
przyzwawoszy / y chustkę do twarzy swej przewidzieszy przyłoży-
wszy / Obrąz prawdziwy ony / Cudownie wyraził / y prołowi go
przez niego postał. O tym Obrązie wiele Historikow zacnych piszą/
y niektory z Doktorow Świętych / ale osobliwie Adrian Papież
ktory w liście swoim do Cesarza Karola Wielkiego o nim Historia
prawdziwa y przyleta bydż od Stephana Papieża in Concilio
Romano daie świadectwo. Oktorem Obrązie Grekowie doroczne
odprawiali Święto Solemne. Euagrius wiele Cudów tego O-
brazu wylicza. Lib. 4. Cap. 26. Ktore na Synodzie Oktorem
Ricenstym sa przyznane / y potwierdzone / y w Rzymstym Kościele
wielcesa poważne. Authorow ktory o tym Obrązie pisze / iż wy-
żej mianowanem w Pierwszej Części tej Księgi / w Rozdziale 15.
Kedy też List od tego Krola Abagara do Christusa Pana pisany
znajduje sie. Ale oproctych / wiele innych poważnych Authorow

Gretserus

Gretserus przywodzi in Syntagma de Imaginibus non manu
factis Cap. 5.

Grzegorz Wtory Papież w Lście swoim do Leonisa Isaurio
Pé to wiše: Cum Hierolymis ageret Christus, Abagarus
qui tum temporis dominabatur, & Rex erat Vrbis Edesseno-
rum, cum Christi miracula inaudisset, Epistolam scripsit ad
Christum, qui manu sua responsum, & sacram gloriosamq;
faciem suam ad eum misit. Itaq; ad illam non manu factam,
mitte ac vide. congregantur illic Orientis turbæ populorum
& orant &c. Hac ille.

X Gelasius Papież nigdy o tym Obrązie niewątpił (iako nie:
ktory zadawała) ale tylko o Lście Christusa Pana do Abagara/
iż żaden Ewangeliu o nim niewspomina / dla tego między Apo-
cripha go poczytał / y to nie dla tego żeby o nim miał wątpić; ale
iż znaydował sie tacy / ktory o tym Lście Christusa P. do Abagara
ktora tak trzymali / iako o samym Pismie Biblię Swistey. Kto-
ry d Gelasius aby sekretował / List ten Christusa Pana poczytał
między Apocripha, chcąc pokazać rozność między Pismem Świe-
tym / a między Historiami ktore też miały swoje powagi. Strony
też tego Obrazu ktory Christus Pan postał Abagaru Krolowi/
żadnej wątpliwości nieczyń.

Jest też wielce sławny y Cudowny drugi Obrąz Twarzy iego
przenastoletszy podobny temu / ktory także sam Zbawiciel podobnym
 sposobem wykonterfektował raczył / ktory pospolicie żowia Meron-
ika / Oktorem taką jest Historia: Iż gdy Christusa Pana prowadzo-
no na śmierć wedle domu tey Matrony Veroniki nazwanej /
tawidząc go bydż pod Krzyżem śleskiem / ktory niosł / zmordowane-
go / y twarz iego przewidziesza krewia / potem / y placoinami źys-
domskimi bydż zeszpeczono: zabiegla mu droge / y chustka swoja
czysta one otarła. Tia pamiotki tedy takiego tey milosiernego czynu
Eu iakoby za nagrode / twarz swoje przewidziesza na tey iey chustecz-
ce wyraził: ktory Obrąz do tego czasu powala za wielki starb w

A 43

Rzymu

Rzymie w Kościele S. Piotra, pewnych czasów położenia wystawiając go in publicum.

O tym Obrązie Weroniki Świętej, oprocz Innocentiusza III. y Honoriusza także Papieżów, którzy do tego Obrązu mieli wielkie Zabójstwo, wiele innych dają świadectwo, to jest, Alexander IV. Gregorius X. Nicolaus III. Bonifacius VIII. Ioannes XXII. Clemens VI. Urbanus V. Gregorius XI. Eugenius IV. Pius II. Paulus II. Sixtus IV. Innocentius VIII. Leo X. Clemens VII. Gregorius XIII. Clemens VIII. & Paulus V. Których świadectwem przes Jakuba Grimalda Basilicæ Vaticanæ Chartophilacii Propræfecto, od dnia 21. sierpnia 1453. lat 30. Jebrane. Bzouius, Tom. suo primo, wspomina.

Innocentius IV. Celebratorem Msza Święta o tym Obrązie Twarzę Pańską pozwolił odpustu trzydziestu lat, a same tylko Eos lette albo Modlitwe mówiącym, czterdziest dni odpustów, ktorą taka jest.

ORATIO DE S. VERONICA,

DEVS. qui nobis signatis lumine vultus tui, memoriale tuum instantiam Beatae Veronicæ sudario impressam. Imaginem tuam relinquere voluisti: tribue nobis quæsumus per Sanctam Crucem & gloriosam passionem tuam; ita nunc per speculum & in ænigmate venerari, & adorare, & honora-re te ipsum in terris; quatenus Te in nouissimo die facie ad faciem venientem super Nos Iudicem securi & læti videre mereamur: Qui cum Patre &c.

O tym Obrązie we Msza Sequentia taka się poczyna.

*Salve sancta facies nostri Redemptoris,
In qua nitet species Diuini splendoris
Impressa panniculo nuci candoris,*

Dataq

O Skarbie nigdy nieprzebranym,

Dataq Veronica ob signum amoris.

*Salve vultus Domini imago beata,
Ex aeterno munere mirè decorata,
Lumen funde cordibus, inde Tibi data:
Et ex nostris sensibustolle colligata Ec.*

Jest jeszcze y trzeci Christusa Pana Obrąz, który in sudario sepulchrali cudownie wyrażał, to jest, na przeskrzadle, w którym ciało tego przebaciwienia było od Józefa ab Arimathea w grobie podkowane, który Obrąz reprezentuje wyraznie, iako Ciało tego wszystko przebaciwienia było strodze zranione y skrawione, y iako w tym grobie było polożone. To przeskrzadło z taką figurą ktorą Sudarium sanctum żonka, znajdowią się w Kościele Ścisłej Sawojskiej, in Ecclesia Sauriensi, na którym się reprezentują rana boju Christusa Pana prarodzego, a nie lewego włosów przebitego, iako to wpatrzył Iacobus Bosius lib. 1. C. 17.

O tym Obrązie wiele znanych Authorów dają świadectwa. Hieronim S. Epist. 49. ad Innocen. S. Athanasius in vita S. Antonii. Alphonsus Palaeottus Archiepiscopus Bononiensis Lib. de Stigmat. Christi. Daniel Mallanius in Elucid. & alii.

W tych tedy Obrązach od Christusa Pana cudownie wykonterfektowano położenie się, iż on jest sam Autorem, aby Krzyże y Obrązy w Kościele tego Świętych staniano, czczono y dławiono, iako Theophanes Cerameus mówi, Ipse Dominus noster in Syndone speciem seu formam suam expressit sine manu, & Abagaro Toparchæ misit: Nunquam vero hoc fecisset, nisi imagines cœli voluisset. Homil. in restitutionem Imaginum.

Jesli nie wierni przeciwko temu mówią beda, iż żaden Ewangelista o tych Obrązach nie wspomina: Ma to odpowiada się z Janem S. Ewangelista, który o sprawach dżiwnych y cudownych Christusa Pana, to powiedział w Ewangelię swojej, iż wiele jest co Chri

co Chrystus Jezus czynil/ czego nienasł rotego E vangelie / y os
mōsem za rzecz byd; nie podobno powiedział / wypisać to roszko/
iako Christus Pan żył na tym świecie wiele rzeczy dżawnych czyni.
Ilan. 21.

ROZDZIAŁ III.

Mieć jest innych Obrązów w Chrześcianstwie podobnych
ktore maja ludzka ręka malowane.

W Kappadocie jest jedno Miasteczko Etore się Camulium
znowe, w którym był Obrąz Chrystusa Pana cudowny nie re-
ba ludzka ręczna / o Etorem Cedrenus, iż potym do Konstanti-
nopolu przeniesiony jest / tym istowy in Iustino II. wspomina.
Allata est (Constantinopolim) tunc quoq; imago, nulla ma-
nu facta ex Camulianis, pago Cappadociae &c.

Zu wieksej ważności tego Obrązu/ Święta dwie były po-
święcone / to jest / Inventionis ipsius, ialeienia tege Obrą-
zu / Etore 9. Augsti, od prawowano / o którym in Menologio
Latini verso tak się czyta: Nona die Augusti Inuentio vene-
rabilis, & non manu facta Imaginis conscriptæ à S. Patre
nostro Gregorio Nisseno, cuius intercessione Deus misere-
atur nostri &c. A drugie Święto względem Cubu wieklego który
się stał za czasu Tiberiusa Młotego Cesara / który nad yinże tego
Obrązu / esblumie zwycięstwa Etore Heraclius Cesars przeci-
wko Periom / beneficio huius Imaginis Camalianensis, mietac
go z sobą na Woynach otrzymał. Iacobus Gretserus in Syntagm:
de Imaginibus non manu factis wspomina.

Tenże Author pisze y o drugim Obrązie Cudownym także nie
reba ludzka ręczna / to jest / o Obrązie Panny Przenaświet-
szej, który tenże Cesars Heraclius miał w siebie; a także o tym świd-

cyp The

cyp Theophanes ex Georgio Pisida: Et Matthæus Westmo-
nasteriensis, Anno gratiæ 626. Jż ten Heraclius Cesars Roku
dziesiątego swego Panowania / mietac z sobą na woynie ten Obrąz
Panny przenaświetnej / który jest w Carogrodzie / nie ludzka ręka/
ale Boskim cudem malowany / za tego Obrązu Panny Przenaświet-
szej pomoca / roszekich swoich nieprzyjaciol na woynie pobili / y de-
cięcieli przyniśli.

3. W Sicilie są też dwie Obrązy Panny Przenaświetowej / także
nie reba ludzka malowane: Jeden w Tyrumenie / a drugi na gos-
zce Etna in Valle viridi , iako piše Octavianus Constantinus
in Idæa operis , de Sanctis Sicilia.

4. Jest też Obrąz / Panny Przenaświetowej w Rzymie niedaleko
po Theatrum Marcelli na Saphirowym Kamieniu złotem od
Aniolorów wykonany / który byli do domu jedney Świę-
tej y przeszacnej Wdowy Rzymianki imieniem Galle przyniesli /
pod czas wieklego powietrza / y za nagrode tego / iż zdroże na ka-
fodzie dżeni dwanaście bogich w stolu swego karmila; oney ten O-
brąz wielka światłość obtoczony osiąrowali. Oczym dala znac
Jánowi Papieżowi (który potym został Męczennikiem) y aby się
przypatrzył temu Cudownemu Obrązowi / do domu swego zapro-
siła ; który tam zradostia pochwalił y sie / y modlitwy swoje przed
onym Obrązem odprawiał : a oto Aniolorowie on Obrąz ku gorze
Cudownie na powietrze wyrusili / zatym same dzwony po Rzymie
przez żadney pomocy ludzkiej dzwonie poczęły. A po Mobilizacie
tego Papieża / do jego reku własnych sami Aniolorowie Święci on
Obrąz oddali / y zaraz tego dala powietrze w Rzymie ustalo / a
potym ta Święta Pani Kościel zaczy w palcu swoim dla tego
Obrązu zmierowała / który pospolicie zowia S. Maria à Porticu.

5. W Kelabrie w Mieście Gorianie jest Obrąz cudowny Dos-
miniaka S. Oycia naszego Patriarchy Zakona Rzehojskiego/
który Panna Przenaświetła przy assistentcy S. Marii Magdaleny / y S. Katharzyny Męczennicki / do Kościoła S. Dominika

Kowi nowo zmuruwanego / z nieba przyniesła. Roku 1530. y on do rąk Ojca Zakryfianę tamtego Kościoła oddał / roszczącac mu / żeby go do Ołtarza Wielkiego naprawić / aby przed nim zawiesić chwałę Bożu odprawiał. Czegó taka brońka jest Historia.

Sorian było to Miasteczko niewielkie w którym żadnych Śas konników nie było / oprocz Farnego iednego Kościoła. Obywatele tedy tego Miasteczka myślili iakich Żakoników fundować / Aże się niemogli zgodzić ktorzyby Reguły: Pokazał się Dominik S. po trzykroć iednemu z Braciem swym na imie Vincentem / roszczącac mu aby siedział do tego Miasteczka / y opowiedział im / iż wola Boża jest aby Bracia jego Żakonu Kaznodzieiściego tam naprawiedzili / y Klasztor im zbudowali / Ktore poselstwo onego Kapłana Miastecznego z weselem przyiawiły / miejsce na Kościół y Klasztor zarządzili / y Brzyż natym miejscu postawili. Ale Bog inny miejście im cudownym sposobem pokazał / bo on Przyś od Aniołów przesłony iest na innym miejście za miasto / ale gdy weszli / iakimby sposobem ten Przyś był wzięty z tego miejsca / Kiedy go byli postawili / wpatrzyli też to / iż tam to miejście za miastem widziało się im nie sposobne / y od nich odległe. Przetożnowu z tamtad wziąwszy on Przyś / przenesili go na pierwotne miejsce / postanowivszy straż / aby go przez noc pilnowali. Ale on Przyś znówu w noc za miasto przesłony iest / czego i straż niepostrzegła. Kiedy jeszcze y po trzecią tego probowali / biorąc go znówu do miasta / a on się potym wracał na swoje miejsce za miasto: Widząc tedy że ta wola Boża była / zgodyli się wszyscy na to / żeby tam Kościół S. Dominikowi Klasztor dla Braci jego zmuruwać. Rgdy o tym myślili / robotników sporządzając na łamanie kamienia / a to nocy przysley wsiąsza wielki grzmot y kolatenie w grzeboku onego miejsca / aby sie to dźiało nie wieǳać / iż nazajutrz chacz na onym miejscu dostatek kamienia nałamaneego / y do murowania zgotowanego. Takimi tedy ludemi Obywatele onego miasta poruszeni / z wielkim weselem tamże Kościół S. Dominikowi / Klasztor Bracię jego murować poczeli /

poczeli / y predko wystawili / Kedy ci Bracia Dominików wielkiej żakonności żyjac / y nabożeństwo odprawując przez lat dwadzieścia.

Potym czasu iednego w Ołtarzu Narodzenia Panny Przesławie Rok 1530. Pokazaje się w onym Kościele Panna Przesławiona / z Święta Maria Magdalena / y Katharzyna S. Męczennicza / Zakryfianowi o pulnocy / Ktory na ten czas na Ołtarzu świece na Jutrzni zapalał / y zawoławszy go spytala / Ktoremu by ten Kościół Świętemu był poświęcony / on odpowiedział / iż S. Dominikowi: spytano go żnowu / iżeliby mieli Obraz tego swego Świętego Patriarchy w tym Kościele / odpowie / że nie mamy. Podał mu tedy Obraz albo Portret przewidziany tego Świętego Patriarchy / roszczącac mu aby go oddał Przelóżonemu swego Konwentu / żeby go na Ołtarzu postawił / Kedyby się wystawicza przed nim chwala Boska odprawowała : y zatem znisknęły one Persony. Zakristien wsiąwszy ten Obraz / a nie wieǳać co by to były za Persony / prosił Pana Boga aby mu to obiawił ; y tak drugiej nocy w samem Kapelanowi modlaczemu się w tym Kościele / pokazała się S. Katharzyna Męczennicza / y onemu oznakomia / iż to była Królowa Nieba y Ziemia / Boża Rodzicielka / y o Imieniu swoim / y Marię Magdaleny / powiadając się bydż osobliwymi Patronkami tego Żakonu. Potym gdy sie poczely dąć wielkie Cuda Boskie przy tym Obrazie / poczal się też wielki lud gromadzić z różnych Miast na nabożeństwo do tego Kościoła / zaczym ono Miasteczko predko się zgogaciło za błogosławienstwem Bożym / y przyczyną tego Świętego / y wielce się rospostrzeniło / iż iui ten Klasztor nie za Miastem / ale w pośrodku Miasta się znajduje. O czym iest osobiowo Klasztor po Polsku wydana / z Włoskiego przetłumaczona. Innych podobnych Obrazów wiecę się znajduje w Historikow Kościoła Katolickiego.

6. Nie opuszczam też tu dwóch podobnych Obrazów / Ktore się znajdują w Koronie Państwowej Polsciej / Ktore nie są reka ludzka rze-

bione/ to jest/ Obrązy Panny Przenaświetsey. Z których jeden jest w Sokolu w Kościele Ojców Bernardinow malowany. A drugi w Aleksie Śtepach/ w Dobrzyniſcie Ziemi z Drzewa weszyniony. O których P. Iustinus Miechouien, Ordinis Prædicatorum. Tom. 2. super Litanias Beatæ MARIÆ Virginis wspomina.

O Obrązie Siedzistim Panny Przenaświetsey / krotku tu zisłotio te przywodze. Roku 1392. w Litwie był jeden przedni Małarz / niesięki Jakub Weseł / który dla rystawicznego malowania reżek oczu swoich był stradł. Dla czego iachal ex voto do Częstochowej / nadreiedsię Obrąz Panny Przenaświetsey od Łukasza S. Ewangeliſty malowany / stysaco wielkich Cudachiego/ aby go też racyła Panna Naświetsha w tym jego utrapieniu pocieszyć / żeby mogł na oczy nadzieć. Co gdy tam za goraca Miodlitwa otrzymał iż przeyrzal / na skutek robiectwości takiego Dobrodziejstwa / obiecał podobny temu/ Obrąz Panny Przenaświetsey iakoby mogł naleys piec wyimalować / y darować go do którego Kościola. Gdy siedły z weselem swoim / y swoich przyjaciol / wrócił do domu / począł on Obrąz zaraz malować / y skonczył go. Ale rozumiejąc iż nie dobrze go potrafil / znowu iachal do Częstochowej / aby się tamtemu Obrązowi lepiej przypatrzył / wziawszy z niego Wizerunek / jednak postaramu nieporwodli sie mu ta jego robotę. Przeto y trzeci raz tam iachal / aby doskonalszo delineacją z niego sobie wział / proſac Panny Przenaświetsey / aby mu te lase ſał / żeby mogł godnie malować y potrafić drugi Obrąz. Gdy sie tedy znowu powrócił do domu swego / miałce iuz dobra nadzieję o ſkonczenu tego Obrązu / y doskonalej ſwej iuz robocie przysley / wſedby do Officiny swojej dając zaczynać te swoje robote. A oto tam zdstanie dziwno świadlość / y Obrąz Panny Przenaświetsey podobny bärzo Częstochoswiskiemu / iuz gotowy / na tycie Tablicy / ktora byl nagotowan na to malowanie / świece gorące przed tym Obrązem / co gdy obaczył przelękli sie / y upadł na ziemie na twarz swoje przed onym Obrązem / anaten

anaten czas flyſal glos do ſkrbietał: Tuum studium Matri Dei honorandæ Deo placuit; quare imaginem eius, quantum à desiderio depingere curasti, Angelica manu depictam accipe; & in Sokal oppido in Templo itatue. to jest / Troje wileowane aby uzejil Matkę Bożą / podobalo się Bogu ; dla czego Obrąz iez ktorys z tak wielkiem żdaniem statales sie wymalować / Anielſta reka zmalowany wes/y on w Sokalu Aleksie / w Kościele postaw. A tak uczynil / bal go do iedney Cztercie / przy którym zbudowano by domek sobie / tam do śniertci przynim mieſkal. Aged potym zgo rzał o Maſto / y ona Cztercie / nic ogień Obrązu onego nie obruszył / za czasem oſtał sie ten Obrąz Oycem Bernardinem / kedy zaeny Koſcioł y Klaſtor miało wymutowany / przy którym tam wiele Cuda p. Bog swoje połączui.

7 O Obrązie tesi Panny Przenaświetsey który sie w Śtepach w Ziemi Dobrzyniſkiej znayduje / krotka ta jest Historia.

Roku 1496. Corka Mikołaja Koſcieleckiego Maſtellana Kruswickiego / bedoc wielce chorą / nogi mając pokurzone / Rodejcyta oſtarowali do iernej Kaplice nowo zbudowanej na dworze Panny Przenaświetsey : y gdy ta niesiona w krzesle do tey Kaplice / aby Votum swoich Rodzicow same oddała / iſcze tam niedoszedby / Panna w droze żerowa została doſtonale / ktora porwana byſy sie z krzesła albo z stołka / na którym ianiesiona / same z radoscią poſła do onej Kaplice / y tym Panu Bogu / y Matce Przenaświetsey Syna iego / dzieki y Votum oddala: Potym polechała zaraz do Poznania / aby mogła sobie doſtać według ſwego wpodobania iakiego pięknego Obrązu Panny Przenaświetsey: Dowiedziałbyſy sie tedy tamjo na przednieſnym Maſlarzu / kazała go zawsze mieć / y aby Obrąz / iſliby miał iaki Panny Przenaświetsey iako najpięknieſzy / z soba przyniosi / obiecułac go dobrze zapłacić ; przyszedł Maſlarz / powiadaiac iż na ten czas nie mam żadnego Obrązu iakiego: Ale ona niedajac mu wiery / sama poſła do domu iego / a niemal zas

niewidząc tam w niego żadnego takiego Obrazu / kazała sobie odem-
knąć jego komore / kiedy on miał Officinę do malowania : Ktora
gdy otworzył / a oto zaraz obacza Obraz śliczny rzeźany robota Sny-
cerstwa na miejscu wydatnym y przystojnym położony / dżiećinne
lata Panny Przenaswietzey wyróżniający : zdumi się wielce Malarz /
żeby sie wziął w niego taki Obraz / którego nigdy niewidział / ani
o nim nikt nie wniósł powiedzieć : potym z Inquisiciey pokazało się/
iż to było dzieło rąk Anielskich / co Bog cudami rozmaitymi po-
twierdził.

ROZDZIAŁ IV,

O Obrązach Pana Zbawiciela naszego, y Panny Przena-
świetzey iego Rodzielki, które ręka ludzka, na
chwałę ich, były robione, jeszcze za czasów
Apostolskich.

Wszcze tu żył na świecie Chrystus Pan w ciele śmiertelnym / a
już Obrazy jego na chwałę temu wystawiono / między którymi
jest wielce sławny y cudowny on Obraz iego / który zemoroisa
będąc od niego od krawnej niemocy uzdrawiona / na chwałę temu /
y na pamiątkę tego dobrodziejstwa / iawnie na miejscu publiczny
z miesiąca maja wystawiła / na który sam Chrystus Pan nie raz
patrzał / y Apostolowie / gdy wedle tego miejsca im przedostępstwo
przyisko apud Paneadam, o tym świadczy Euseb. Lib. 7 Histor.
Eccles. 14. y Venerabilis Beda de locis Sanctis. Sozomenus
Lib. 5. Baronius in Anno 31. Wśród inszemi Cudami / które
Bog przytom Obrązie pokazywał ten cud wspominając / iż w nog
tego Obrazu niektore żółko wyrażało / które wszystkie niemocy
leczyło.

Drugi jest wielce sławny y zacny Obraz Chrystusa Pana / któ-
ry także

ty także z mostodzu z korona Królewskie wystawili Mikodemus
żeby domstwie / ten który czasu lednego w nocy nawiedzał Chrysiusę
Pana rodząc się go o zbawieniu swoim / oczym jest w Ewangelię
Jana S. Cap. 3. O tego Obrazu twarz / nie jest ludzka ręka / ale
cudownie moja Boska wyköntektorana / dla czego ta zowia
Vultum Sanctum. Jako się potym z tego Obrazu Žydzi urogali /
y icko go bitzowali / krzyżowali , y wielkie zniewagi wyrzodzali / y
icko Bog / przytom wielki swoy Cud pokazał o tym pisze Athana-
sius in Libello de Passione Imaginis Christi , & Theodorus
Lib. 1. Collet.

Opromytych wiele jest innych Obrazów Pana naszego w Chrze-
ścianstwie tak dawnych / iż pamiętnika nie maia / ale z samej Ewangelii
starych Chrześcian / dochodzi tego / że za czasów ieszcze Apo-
stolstych były uczynione / icko się niżey pokaze w Koźiale o Krzy-
żach / które Apostolowie wystawowali in publicum.

4. Wśród Obrązami Panny Przenaswietzey które także za
czasów Apostolstych znajdowały się jedne snicera robote robione /
a drugie malowane ; jest wypięciemu światu dosyć wiadomy y sta-
wy Obraz Panny Przenaswietzey zdzięciatkiem na ręku od Lukas-
sa S. Snicera robota z Cedru wyrzezany który się znajduje w
Kościele w Domku iey własnym który jest murowany. O których
wiele historyków pisze osobliwie Clemens VII. Papież / w swoich
historycznych o Przeniesieniu tego iey Domku z Nazaretu / do Krakowa
w lasnych / datę świadectwo / iż Lukasz S. Ewangelista nie tylko
malował Obrazy Panny Przenaswietzey / których się wiele znaj-
duje / icko się niżey pokaze / ale też drugie ręka swa własna z drzewa
przednie robił.

5. Jest także y Krzyż w tym że Domku Panny Przenaswietzey
z drzewa wrobiony / który na drugiej stronie jest zawieszony na ścianie /
na przeciwko temu Obrazowi / a ten Krzyż według rewelacji
samej Panny Przebłogosławionej jest od Piotra S. y Braci jego
Apostolów uczyniony / icko też Obrazów z drzewa ręka własna od
Lukasza

Lukasza S. Ewangeliisty jest wyreżony. Co niektórym światobliwym personom różnych czasów raczyła obdarować / m. ozy. Ktoremu iako o tym Hieronymus Angelita, y Clemens VII. Papież wspominając w Historię vt supra.

Wiele tajemnic o tym Domku swym jednemu wielkiej światobliwości przełożonemu S. Georgii in Tersatto Alexandrowi Zmieniem 1291. oznajmiał. I aprezod to aby nic nie ucałił iż ta Kapliczka / która siedziba tu położona / jest to domek iey własny / w którym one Anna S. Matka szczególnie porodziła / y to nim od niej była wychowana / a iż poti iezusze niebyła Jozephowi Świeitemu posłubiona / w tym Domku Modlitwy swe odprawowała / Psalmy / hymny / Bogu przedwiecznemu śpiewała: Potym iako też przy posłubieniu swym z Jozephem mężu sprawiedliwym w ręku jego rozga świetą zakwitnęła / z wielkiem podziwieniem Raszplanowa wszyscy: Także / iż tam z Ducha S. w swym żywiole Syna Bożego przez naruszenia swego Panienstwa poczekała / y onego przez bolesci / y ewensem z wielkiem weselem porodziła / y w tymże Domku onego wychowała / który po Wniebowstąpieniu Syna tey / Apostolowie świeci ten Domek ten Kościół poswięcili / y w nim Psalmy / y hymny / śpiewali / a na pamiątkę jego malo przesznydrosły Krzyż / który relikwiami z drzewa uczynili / Piotr Cephas / z drugimi Apostolami (według Rewelacji drugiej) eu go położyli: a ten Obrąz z Drzewa który widział / morał / w tej Kaplicy reka własna Lukasza Ewangeliisty jest oczytniony / który z ta Kaplicą z Nazareth Aniołowie Świeci / tu go przywieśli. To tedy temu Blogosławionemu Alexandrowi / y insze Taciennice oznajmioszy y onego od cieśkiej choroby paraliżu uzdrawioszy / przy assistencia Aniołom Świeci do wstapienia do Nieba / wonność niewyponiedzianą po sobie zostawiwszy. Potym zaraz ten Raszplan Świeci te dżewna apparitia / y co widział y słyszał / y iako cudownie od paraliżu jest uzdrawiony / naprzod przed tymi ktorymi o tym nas leżało wieǳieć / potym przed wszyskimi inszemi iawnie wyznawał:

Coteż

Co też na ten czas Bog wielu inszych Cudów potwierdził. Z okaziey tedy tych dwóch Obrázów.

6. O przeniesieniu tego Domku Panny Przenaświetsey przez Anioły z Nazareth Ziemie Świeciey / do Králu Włoskich / krotka Historia tu przywodze.

Kiedy w tam tych Kráłach Ziemie Świeciey / ośiebla była misja Kości między Chrześciany / zatym doszła sie w ręce nieprzyjacielskie Paganisze / osobiście za czasu Herakliusza Cesarsza Rzymskiego Koźdrońią / albowiem Król Perse / który sie czynil patronem wszystkiej Ziemi obiecanej / z nienawiścią przeciwko Chrześcianom przyciągnąwszy z wielkiem Wojskiem / opowiedział Jerusalem / y y wiele tysięcy Chrześcian posabiał / Kościoly ich zgwałcił / dla czego Sekta Mochometanów poczela się tam bárzo przewicić / a chwilą w pełna Boga prawdziwego ostateczać. Chrześciani tez stamtet Ziemi poczeli się przenosić do kraju zachodnich. Zaczym Domek Panny Przenaświetsey w Nazareth niemaliusz swej uczciwości.

7. Roku tedy 1291. za czasu Papieża Mikołaja IV. gdy Sultan z Chrześciany wołował / y wstał Tripol w Azji Miasto zacne Chrześcianie: na ten czas Domek ten Panny Przenaświetsey murowany / wziety jest stamtąd od Aniołów / y przeniesiony jest cudownym sposobem do Sklaroniey / fundamenta jego nasiwym miejscu zostawiony / y polożyli go w nocy nad iednym brzegiem Morza Libyjskiego / w państwie Cesarsza Rzymskiego / dala Bosiego Maha: Zaraz zatym p. Bog począł tam wielkie cuda czynić. albowiem nadzutrz Cudowna wielka światłość ten Domek ogarniała. Co gdy ludzie tak cudowna rzecz obaczyli / gromadzić się tam poczeli y widzieć / iż to była Kapliczka w której sie na Ołtarzu znajdował Obrąz z Drzewa rzezany Panny Przebłogosławionej Rodzicielski Syna Bożego trzymający na ręku dsięciatto / y przyszłe drzewiły na ścianie / przeciwko temu Obrązowi: Zaraz ludzie wiadomi wszyscy kraju świata / poznali to / że to był domek Panny Przenaświetsey / który był w Nazareth / zatym tam Duhowieni

Cc

dowieni

Chowienstwo chwale Bożej poczelo w nim odprawowac dla wielkich cudow / które tam zaraz Bog począł pokazywać.

Aże to na gruncie jednego mośnego Pana Bzyniego Mikosia Frangipane był położony z tedy ten / aby mógł o tym mieć pewno wiadomość / że to jest własny Domek Panny Przenaswieżtej z Nazareth / wyprawił tam do Ziemi Świętej / do Jeruzalem / y do Nazareth / wzwyż mianowanego Alexandra Terfatten; czterech mężów poważnych / y wiary godnych / onemu w te drogi przydawły / dla informaciey od tamtych Obywatelow / y aby wiadzieli sami to miejsece w Nazareth Domku Przenaswieżtej Panny / y iakoby dawno stamtad wzięty był: którzy oczyma swymi oznawowy miejsece tego Domku / że sie tam nieznaydowały: ale tylko fundamenta pozostały / których miare długosci / y szerokości wziątoły / wróciły sieniąc wielkość szerokości / y długosci tamtych fundamentow z tym Domkiem / pokazała się bydż tępna dimensia / albo miara tego Domku / z tamtemi fundamentami / y czas sie zgadzał / którego tam zniknął w Nazareth / a tu sie pokazał w Sklawnie / albo Dalmatye / że ten jest właśnie przez żądne wotpliwosci Domek Panny Przenaswieżtej / a nadę wąsystko cudā wielkie tego potwierdzaly.

8. Domek ten bedac tam trzy lata w Sklawnie / potym z woli Bożej / znowu go Aniołowie Święci stamtad wzieli / roku 1294. die 10. Decemb. do Włoch za czasu VIII. Bonifacjusza Papieża / y za Morze Adriatyckie zanięsli / y on postawili w jednym gestym lesie / na gruncie Laurety Włowej / niedaleko Rekanatu Miasta / do którego posessiey ten las nalejal: który naprzod Pasierze postrzegli / gdy płomienie ognia wielkie w okolo niego sie pojawaly / oczym dali znać Kapłanom / y Urzedowi Miasta; którzy poznawły / że to jest własna ta Kapliczka / która była w Sklawnie / zaraz za takiem wielkiem cudem / począł sie tam lud garnać na nabożeństwo.

Ale gdy potym w tym lesie / weszły sie wielkie rożboje / zno-

wu An-

wu Aniołowie Święci wzieli go stamtad / y postawili go niedaleko tamtego miejsca / na jednym pagorku na gruncie dwóch Bracię; którzy obaczywły je się do tej Kapliczki lud wielki garnie / łakomiszym poruśeni strony pozytkow od ludzi przychodzacych / y ktorzy temu by opieką tej Kaplice należała / poczeli się z sobą wądzić / y niezgadzać. Začym predko potym / y stamtad go Aniołowie wzieli.

Naostatek polożyli go miła od Miasta Rekanatu / na samej drodze gościnca wielkiego / z Rzymu do Ankony miasta portowego / y do Bononiey / na miejsci wynioslem / y wielce wesołym / nie daleko Morza / na którym do tego czasu iuż nieporuśony sie znajduje / do którego ze wąsystkiego świata lud sie na nabożeństwo garnie / y Miasto w okolo niego zacne y potęzne jest zmurowane / (kedy przedtym żadnego Domku niebylo) które Loretem jest nazwane / od oney wadowy Laurety / na których gruncie pierwey go byli Aniołowie postawili / y Kościół wielki spianiły wymurowany jest / w okolo tego Domku / tak że teraz iuż w pośrodku Kościoła / a nie w polu iako zazw / ten Domek sie znajduje. Ktory oprocz ludu pospolitego / Monarchowie / Papieżowie / Cesarze / Królowie / Księstwa Chrześcijańskie zwycięli nawiądzac / lubo wielkie swe podarunki per modum voti , tam posylac.

Oszbliwie / iż wielkimi odpustami od wielu Papieżow jest ubogacony / to jest / od Pawła II. Sixta IV. Juliusa II. Leonisa X. Pawła III. Juliusa III. Clemensa VII. Piusa IV. Grzegorza XIII. Ktorych odpusty insi potym ich Successorowie confirmowali / y innych nowych nadali. Ktore Hieronymus Angelita wylicza in compendio Indulgenciarum Ecclesiae Sanctae MARIAE de Loreto.

ROZDZIAŁ V.

W ktorym się Obrązy Panny Przenaswieżtej od Lukasza S. Evangelisty mallowane mianuja.

8. Siódmy jest w Konstantynopolu w kościele Panny Przenajświętszej nazwany Odigia, który Cesarzowa Pulcheria Augusta zmierowała. O którym Niceph. lib. 13, Cap. 14, to wspomina; iż jeszcze za życia Bożej Rodzicielki ten Obraz jest malowany, który ona widząc dala mu swoje błogosławieństwo.

9. Osimy jest tamże w Konstantynopolu w kościele S. Zofii, który byli Wenetowie: gwałtem drzwi do zakrystiey kiedy sis ten Obraz thowali / wylamawali / wzięli / ale za flatwo Thomasa Patriarchę Konstantynopolitańskiego który Innocentiusz Papież approbował / musieli wrócić. Bzouius Anno 1207. Num. 7.

10. Dziewiąty jest w Neapolim w kościele Panny Przenajświętszej, apud Patres Ord. Regularium.

11. Dziesiąty jest w Bononie in monte Guardiae w kościele Świętemu Łukaszowi Ewangeliście poswieconym / przy którym so fundowane Panny Jakonne S. Dominika / tam iako sie dostał z Konstantynopola z kościoła S. Zofii / przez jednego pobożnego Grecyna / dziwną i cudowną Historię pisze P. Iustinus Michelini, Tom. 2. Discursu 220.

12. Jedenasty jest w naszej Koronie Polskiej w Częstochowej / o którym też ta jest traditio / iż Panna Przenajświętsza onemu błogosławili. Ten Obraz naprawod od Heleny Augusty do Konstantynopola z Jerozalem przeniesiony był, który potym Nicephorus Cesarsz darował Carolowi Wielkiemu: ten zas Leonowi Księciu Rusiemu ofiarował: Od tego zas dostał się Ladisławowi Księciu Opolskiemu / który Kazimierzowi M. Królowi Polskiemu pomagał walczyć przeciwko Prusom. A ten go zas na gorze Claramonte nazwanej / wedle Mistrzów Częstochowej w kościele zoszła / który potym gdy chciał znova wsiąć do Opola / P. Bogus tego niedopuszczil / ten cud pokazawszy / iż go z miejsca żadnym sposobem ruszyć niemogl / y tak musiał go tam zaniechać / którym Czeslub lud wielce się pobudził do nabożeństwa / ku temu Obrazowi S. Eustachiu wielkiem Cudami uczcił / który y po ręku

Cc 3

Rk 34

Piersiye Księgi, Czwarta Część.

*213 V Tele jest poroźnych Authorów, którzy oprocz tradiciey Starzych Chrześcian świadectwo dają o Obrazach Panny Przenajświętszej od Łukasza S. Ewangeliisty malowanych, iako jest S. Germanus apud D. Damascenum in Actis Stephani & Sociorum Martyrum. Theodorus Lector in lib. Collectan. Simon Methaphras in vita S. Lucae Nicephorus. lib. 14. Ioannes Europal, in Theophilo S. Thomas 3. distinct. 9. quast. 2. Baronius & Bzouius in Annal. Sigonius Lib. 1. de Regno Italie.

Tatich Obrazów które sa od Łukasza Świętego Ewangeliisty malowane w samym Rzymie szesć sie ich znajduje. Pierwszy jest w Kościele / apud Sanctam Mariam Maiorem, o którym Baronius wspomina w roku 590. iako za czasu Grzegorza S. poswieczenie wielkie p. Bog był oddalil / gdy z tym Obrazem processya czyniono po Rzymie. Powel V. Papież w tym Kościele wznowił mianowanym / osobna Kaplice wielce zacna zmieniał temu Obrazowi S.

3. Drugi Obraz tegoż Ewangeliisty S. jest w Kościele Panny Przenajświętszej in Ara Cæli, na wielkim Ołtarzu wystawiony

4. Trzeci jest w kościele Panny Przenajświętszej in Via lata, także na wielkim Ołtarzu z pierścieniem na palcu malowanym.

5. Czwarty jest w kościele Panny Przenajświętszej S. Mariæ de populo który Grzegorz XI. papież tam z Processia Solemnia wszystkiego Duchowienia ex loco, Sancta Sanctorum przeszedł / do tego Kościoła / roku 1227.

6. Piąty jest w kościele Panny Przenajświętszej apud S. MARIAM nouam, na wielkim Ołtarzu / który Kościół gdy za czasu Honoriusza III. papieża zgorzał / ten Obraz wcale od ognia nie nienaruszony został.

7. Szósty w kościele Panny Przenajświętszej ad Campum Martium. który Panny Jakonne S. Benedykta z Greciey przed 600. z wiele Reliquiey Świętych / do Rzymu z seba przywozły.

Siódmy

stkie czasy pokazuje / nie tylko Narodowi w Koronie Polstiey / ale tezy inßym Narodom postronnym / jest dosyć o nich iawno / Etos rzy gdy ex voto ten Obrąz Święty nawiedzał / niewystawiony Dobrodziejstw y pociech doznawała.

13. Oprocz tych Obrązów malowanych od Lukasza S. y rzecznio wie Apostolscy one także niektorzy malowali. Jest w Walturiey niedaleko Hamburgu Obrąz Panny Przenajświętszej cudowny / który Święty Maternus Uczenni Świętego Piotra Apostołus / swymi go własnymi rękami wymalował / w Kościele który swym kośtem wymurował / postawił / y gdy czasu lednego ten Kościół się zapalił / y gorzał ; Obrąz ten na co wszyscy obecni patrzał / wyniesiony był ku gorze od Aniolorów Świętych na powietrze / przed którym biała golebić leciała / y postawiли go w dniem ogrodzie na przedmieściu / którego gdy z tamtego miasta nie możono ruszyć / y przeniesić na swoie dawne miejsce. Theodoricus Królik tego gruntu. Votum rzecznili / klasztor zmurować w tym ogrodzie / y tak dopiero zwoley Bożej Obrąz ten do Walturiey / przez żadnej trudności przeniesiony jest cum solemnitate. Anton. de Ballingham in Calend. SSmae Virginis in Principio Maii. Num. 2.

ROZDZIAŁ VI.

Apostolowie Święci przy swoich Kazańiach wystawiali Krzyż, y innych Chrześcian nowych do tego zaprawiali.

P Awel S. Apostol Doktor Narodów w swoich Kazańiach / które czynił opowiadając Ewangelia Święta / nic bărſley nie zalecał Żydom / Paganom / iako Arzy Chrystusow / który był za wszelą brzydki w oczach ich / aby poznali moc / y dwugle jego wiary / iako sie

O Skarbie nigdy nieprzebranym

216

iako sie to w jego Listach pokazuje / na których niedowiarstwo z placem narzekał gdy do Phillipencyków tak otym pisa Cap. 3 Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis, (nunc autem & flens dico) inimicos Crucis Christi quorum finis interitus. &c.

Jesliż tedy Apostol Święty bezpiecznie y iawne / o Krzyżu Pańskim kazania swoje czynił / kto bedzie watpil / że go y znakiem powierzchni nietylko mowa sama / w oczach ich wystawiał y representował / aby male stroga źbawiciela świata / która z miłością przeciwko Narodowi ludziemu podial / tym znakiem powierzchniym wyraził / y zalecił / y do miłości jego tym bărſley pobudził / y zapalił.

Czart boi się Krzyża / kiedy go kto wspomina / ale iessze bărſley / kiedy mu kto znak jego pokażę / iako Ignacy S. Męczennik w Kościele Świętym zacny / który żył za czasów Apostolskich morvi Crucis signum ubi viderit Dæmon, horret, & audiens timet. Ad Philip. Tymi dając znac słowy / że y on sam tego daje świadczył Krzyż wystawiając.

2. Na Synodzie Apostolskim / który Apostolowie w Antiochie celebowali / Canon. O Obrązach Bogą prawdziwego / y źbawiciela świata Christusa Pana / y slug jego taki wydali. Ne decipiatur fideles ob Idola, sed pingant ex opposito Diuinam humanamq; naturam. factam impermixtam effigiem Dei veri, ac Saluatoris Domini nostri I E S V Christi, ipsiusq; seruorum, contra Idola, & Iudeos, neq; errent in Idolis. neq; similes fiant Iudeis. Synod. Nicen. Act. 1. Turrianus Lib. 4. contr. Magdel. Cap. 25. Iacobus Gretf. Lib. 2. Cap. 1.

3. Galatorie z nauki y zresztania Apostolów Świętych / malowali sobie Obrązy Christusa Pana ukrzyżowanego / iako świadczy Athanasi S. Serm. de Patriarchis & Prophetis, y dowodzi tego z słów onych Apostolskich Cap. 4. O insensati Galatae, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesu

Iesus Christus depictus est in vobis Crucifixus. O bezrozumni Galatorowie kto was tak pozwodził (to jest strony obrzezania) iż nie iestescie posłuszní prawdzie / przed ktorym oczyma Iesus Chrystus wymalowany jest / w Was ukrzyżowany. Turrianus lib. 4 de Dogmat. Charact. Verbi Dei. Gretserus lib. 2. Dap. 1.

A iesi si oswie przeciwko temu Kalwinista z swoim Bezo iż te słowa Pawła S. nie maia sie rozumieć o prawdziwym Obrązie Christusowym / ale o Kazaniu Apostola S. na ktorym / swoimi słowy wymalowanym Chrystusa ukrzyżowanego.

Na to sie odpowiada. Jesliż wolno bylo słowy malować Obrąz Chrystusowe / czemu nie ma sie prawdziwiey malować jarbami / albo też z iakich uczyniony bydż materiay? Ktory rzetelniey postać Chrystusa Pana / & per modum permanentis wyraża / niżeli tylk słowy per modum transeuntis, gdyż Obraz z materiay uczyniony zarówno może bydż na oczy ludzkich / a słowa przemilai. gęzaroż pstaia y pretko v ludzi prostych w zapomnieniu ida.

A je ten tak zacny y poważny Doktor S. w Kościele Katedralnym Athanasi Święty / słowa Apostolskie o Obrązie Christusowym prawdztwie malowanym / Ktory sobie byli Galatorowie w Kościele swym na pamiątkę śmierci Zbawiciela swego wymalowali / bydż rozumie: Ktory po Christusie Pānu we trzy sta lat żył na swiecie / kāżdy ważny musi przysiąć wieksey bydż powagi godne tłumaczenie Pisma S: tak dawonego y wielce Świętego Doktora / niżeli tego bluźnierce / Ktory sie nie barono z swą nauką falsyfikował. O malowaniu starodawnym Obrązów Świętych: czytaj drugo Księge / I. Część.

A je też Apostolowie Święci przy swym Kazaniu zwykli byli reprezentować / Krzyż to sie don obzi zmiełu Historikow. Niepr. od o Thosmashu S. Apostole to piše / iż ten w Indiach Wschodnich naprawio roby wiele ludzi do Wiary Chrystusowej / postawił byl na jednym miejsci wielki Krzyż / prz Ktorym Kazanie swoje miewał / y Molołitwy odprawował / Ktory to Krzyż nie dawnych czasow w Mieści Malipu

Maliputze znaleziony jest / y wiele cudow dżiwnych / przy nim p. Bog połasuje : dla którego to Miasto nazwane jest Vrbs S. Thomae Apostoli. O tym świadezy D. Greg. Nazian. Orat. contra Arianos. Epiphanius cit. ab Andrea Cesare Archiep. cap. 46. Coment. in Apocal. Ciacon. de Cruce Cap. 35. Maffeus lib. 2. & 3. Hier. Osorius de rebus gestis Emmanuelis Regis Portugal. lib. 3. Berenus cap. 57. Baronius A. D. 57.

Historia o tychże Authorow jest o tym S. Apostole. Ji ro Indy w Królestwieagan / wiednym Mieście postawił także Krzyż wotelki kamienny przy murach Miejskich przy ktorym Kazan nie swie czy nil : y czasu jednego to im prorokował / iż Morze Ocean Stare było dwie mili od tego Miasta / miało potym przystopić pod same mury miejskie / y przy Krzyżu brzegi sobie uczynić dalej nies postępując : a na ten czas biali ludzie mieli też tam przypływać na opowiadanie Ewangelię s. na utwierdzenie iego S. nauki / Ktosi ro tamtych kraich rosiował : co sie bliże w pulku Tysiąc lat spełnilo bo gdy sie Ocean przyszedł do tamtego miasta / przypłyneli Lusitani z Hiszpanię / y Rasznobielow z sobą Źakonu Dominika S. przywiezli.

Jeżcze na ten czas nie było na swiecie Źakonu Ojców Jezuistow / ani Karmelitow Disc. gdyż India Occidental, ktorą sie nazywa Nowym Świadtem / należona jest Roku 1492. A do Jn. diey Wschodnich port sie otworzył / Roku 1520. za panowania Emmanuela króla Portugalskiego. A Źakon Societatis IESV fundowany jest y confirmowany od Piotra III. Papieża Roku 1540. aponish predko Ord. Discal. zaczym Patres Societas. w piedziest lat po należeniu Nowego świata do Jndiey Źakodnię przysyli.

In Historiis Indianum wspominają : Ji Portugalczykowie gdy w Indiach Orientalach Miasto jedno nazwane Goa opanowali / y w nim Kościoly Poganskie / także nagrobki y domy ich rozmieiali / należeli w jednym murze Obraz Chrystusa Pana / Crucifix

z miedzi elony / z kogo poznawali / że tam nie tylko była Wiedza S. Katholicka / ale że y Obrazow z naczą Apostolskiej do nabożeństwō zapiszane. Oczym tak ieden pisze: In id opus, dum Idolorum sa- na, & sepulchra Eihistoricorum , & alia ædifica dirimuntur, in domo cuiusdam parietis , æneum Crucis pendente Chri- sto simulacrum apparuit.

Dosyć krótko opisano te Historia dżonna o naleśieniu jednego Kamienia w Indiach Orientalnych / na którym był Krzyż wyrażony. Gdy alboem Portugalczykowie zbudowali byli Kościół na dławie le Thomasa S. Apostola na tym miejscu / kiedy według tradyci- ciey był zabity / to jest / w Mieście Malipurze / które jest circa Gangem, kiedy kopiąc fundamenta / znaleźli ieden Kamień na któ- rym był Krzyż wyrysowany z takiemi figurami ; na wierzchu tego Krzyża była golebića / & w okolo Krzyża / takoby tecza / na której było pismo y litery dżonne / którego żaden nie mógł wyczytać: było też znac y hebreu na tym Kamieniu. Gubernator onego miasta / chciał wiedzieć coby to było ża pismo na tym Kamieniu / kazał sukać rąk- go człowieka / któryby ono mógł przeczytać. A przyprowadzono jednego starego człowieka z Królestwa Narsinga , który umiał wiele języków. Ten powiedział / że to są litery bardzo stare / których Soggi zapisali / y taki jest ich nawiad. Thomas człowiek Boży / będąc posłany od Syna Bożego do tych krajów / za czasu Króla Saganu / nauczał ludzi Zakonu Bożego / y ten zbudował Ko- ściół / w którym Krzyż na tym Kamieniu uczynił poniższy postawili / przed którym gdy się modlili / od jednego żołnierza wloczna jest przebla- ty / y ten Kamien Krwi jego jest zmazany.

Widząc tedy Portugalczykowie / iż ten Kamien godzien był wielkiej uczciwości / tak względem samego Krzyża / iż o y Krwie Apostola Chrystusowego / która było znac na onym Kamieniu : Położyli go w tym Kościele na ołtarzu / który na dławie S. Apo- stola byli zbudowani / do którego Kościoła na dżoni święta jego wielki lud zwykli się schodzić na nabożeństwo. Gdy tedy przybieg Kapłanowi

Kapłanowi pierwszy raz Mięsa S. przed onym Krzyżem na kamies- niu wyrysowanym odprawować : przystępując do czytania Ewangelię S. Ato począł się zaraz poći on Kamień / pierwey krople czarnawe z siebie wydawać / a potym krwawe y geste z niego plu- naly / potym żas przedko wiele iasny zostawał on Kamien z wielkim podziwieniem robiącich : kiedy go Kapłan duszką bialo očerał / pod czas krwawego iego potu / tedy krwawa duszka zostawała / & nie tylko naten czas / ale przez wiele lat potym na każdy rok na dżonie tego S. Thomasa Apostola / odmianetaka na sobie ten Krzyż pokazywał. Te Historia wiele innych Authorow wspominają / osobiście / Ignacius ex Ord. S. Francisci in suo Itinerario.

W Indiach także Zachodnie / które nazywamy Nowym Świad- tem / nabydowało Kościoly y Nagrobki stare / na których były Krzy- že wyrysowane / o których teraz nieby Indiani nie umieli dać sprawy / y coby taki znak Krzyż znaczył : żad sie Katholicy domy- sławali / że to Kościoly były za czasów Apostolskich zbudowane / albo przedko ponid. P. Alphonsus Ciacon. cap. 37-

ROZDZIAŁ VII,

Zwyczaj ten święty stanowić Krzyże na miejscach publi- cznych, zawsze się zachować miedzy wiernymi
w Kościele S. Katholickim.

Tego zwyczaju wystawiać Krzyże na miejscach publicznych nigdy niezabawiali Chrześcianie / kiedy się przy wolności swojej Chrześcijańskie zostawali. Ale pod czas ich przeniesłado- wania Wiary świętej / iż im niemożno było Kościolów budować dla swego nabożeństwa / tak też y Krzyżom wystawiać na miejs- chach publicznych.

Konstantyn Wielki Cesarz Rzymski / po onym widzeniu Krzy-

227 Pierwszy Księgi, Czwarta Część.

żądna Mieble / y zwycięstwie nad Maxenciusem / które mocą Krzyża
że S. otrzymał / y został Chrześcianinem / lubo nie zaraz
Chrzesz S. przyjął : Kazał aby po wsi i skiem Państwie Rzymie-
skim Starostom / y Urzędnicym jego Krzyże stawiali / y wolność
dał Chrześcianom / aby nie tylko w Mieście / w Kościele / ale
y przy drogach / kiedy się komu podobało wystawiać ławnie Krzyże.
In vita illius.

Tenże Konstantyn wielki na pamiątkę trzech Krzyży / które
sie mu na niebie pokazały / y na pamiątkę swego zwycięstwa / które
otrzymał nad Maxenciusem / Liciniusem / y Tadeum / których
przymusił do oddania sobie poboństwa ; postawił w pośrodku
Rzymu trzy wielkie Krzyże z mosiądzu / jednemu dał Titulum IESVS,
drugiemu CHRISTVS , trzeciemu VINCIT. Pisał Niceph.
Ziż w tego trzeciego Krzyża / który był wystawiony na flance Marmur-
kowym / wielkie sie cuda potem działały ; między innymi ten / iż dnia
iż Pański / na żądny rok po trzy razy stepował z siebie o północy /
w wielkiej łasności z Turibularzem albo Eadhielnicą / y padział on
Krzyż wokoło / śpiewając potrójnie głosem bardzo wesołczym /
Sanctus , Sanctus , Sanctus Dominus Deus Sabaoth : To
odprawiony znowu stepował do siebie / jako gwiazda bardzo jas-
na. Lib. 8. cap. 32.

Eusebius też o tym Krzyżu / który Konstantyn w Rzymie pos-
tawił / in Orat. de laud. eius, to wspomina : Inq; media Urbe,
qua omnium princeps est, hoc insigne Trophæum contra ho-
stes omnes erexit. Ediditq; palam , vt omnes hoc salutare si-
gnum; quod nulla vetustate confici deleriq; potest , cum Ro-
mani . tum totius Orbis terrarum Imperii monumentum
agnoscerent.

Klodoueus Primus, król pierwoszy Chrześcianów we Franci-
eley / który wstąpił na Państwo roku 470. wystawił Krzyż wiel-
ki z drzewa przy drodze ku Rothomagowu Miastu / od którego
króla pobożnego / wzieli drudzy katolicy przykład / iż
po wszystkim

228 O Skarbie nigdy nieprzebrane

po wszystkim iego Państwie / poczeli przy drogach Krzyże stawiać.
Miedzy innymi przekładami o stawianiu Krzyży na miejs-
cach publicznych / jest nam wielkim świadectwem / ona sława
Historia / o onych średni świętych Męczenników spłaczych / która
beroła opisie Metaphr. y Surius Tora. 4. sub die 27. Julii
Anno 240. to jest / że panowania onego wielkiego mordarza
Chrześcian Dictusa Cesarsza / który ich okrutnymi metami tyranii
został / y wielce prześladował. Siedm Młodzieńców wchodziąc
iego okrucieństwa / schronili się do lednej lasinię niedaleko Ephes-
su Miasta / Roku 240. w których gdy zasnął zwoley Bożej / nie
ocenili się aż blisko dwadzieścia lat że Theodorejusza innego /
który panował Roku 410.

Zrozumiejąc iż tylko ledne noc spali / wyśniali lednego zaproszo-
dku siebie do miasta Ephesu / aby dla nich co do leżenia kupili /
który gd; przychodził do miasta / obaczy Krzyż wystawiony przed
bramą miasta / na co się bardzo zdumile / y myślał / żabdy się tu ten
Krzyż wstał / gdyż tut o nim y mówić żaden nie śmie. Idzie tedy
do drugiej bramy / y przy ter takie obaczy Krzyż / idzie do trzeciej / oż
y tam jest Krzyż / obydzie wszyskie bramy / y toż widzi co przy druz-
gich / nawet y na samych taczach murach Krzyże postawione / dźwignie-
iac się tedy takie odmianie / y prawnie od siebie odchodziac / mogąc
tak do siebie : Co to jest / wczoraj się tu Krzyżem wielce brzydzyli / y
żaden o nim nie śmiać mówić / ażż go widzą bydż w wielkiej rzę-
śliwości ludzi / wczoraj w wieczor musielismy wchodzić y Krzyć się
przed Cesarem / który kazał sukać / metami mordować okrutny-
mi tych / którzy Chrystusa Krzyżowanego wyznawali / ażż iż żalnie
widzą chrzaleiego.

Potym wchodzi do miasta / y obaczy wielka odmiana w budyn-
kach / y ludziach / pocznie tedy weptć / żebry to było Miasto Ephes
z którego oni wczoraj uciekli / y rozumiejąc iż iżkoś gdzie indziej cu-
downie daleko zabludili. Oczym Surius tak pisał : Venerande
Crucis signum , ante Urbis portas, cum vidisset erectum, sic

229

obistupuit

obstupuit, vt á mente ferè exciderit: Atq; in quamcunq; partem oculos vertisset, rerum nouitate perculsus, magis obstupescerat: Accessit ad aliam Vrbis portam, & illic etiam Crucem ipsam super muros erectam vidiit. Cumq; omnes portas obiisset, & venerandæ Crucis figuram vbiq; locatam aspiceret, præ stupore mutus factus est. Itaq; cum ad illam primam portam se contulisset, ita secum loquebatur: Quidnam hoc est? Hęri vesperi huius Crucis signum in latibulis seruabatur, & nunc aperte in ipsius Vrbis foribus erectum videmus. &c. Historię tez de septem Dormientibus wąstkiey nieprzywodze/ktora iest heroka/ gdżż tez iest rojelum dobrze więs doma: ale to tylko/ co sluży naszemu przedsiereżeciu. Ztey chrystos rley połączuiac/ iako dawno zwyczaj iest Przyje wystawiać na miejsca publicznych: O tym piśa także S. Greg. Turon. de gloria Mart. Lib. 1. cap. 95. Cedrenus in Compend. Anno 23. Sigibertus in Chron. Anno 447.

Chrisostom S. O tym publicznym stawianiu Przyja in Serm. de Cruce aduersus Gentes, mówi: Jis teraz tak iest chwala Przyja Chrystusowego/ iż kedykolwiek sie obrocis/ wąstkie Przyje obaczyś/ ktorego sa te siowa on wystawiac. Chwale Przyja Chrystusowego wchodził teraz kozdy widzieć może/ w domach/ na rynku/ na pustyniach/ na drogach/ na gorach/ na pagorkach/ na pados iach/ na morzu/ na brzegach/ w wyspach/ na wzgórzach/ na głąbach/ na Górzach/ na srebrnych y na złotych naczyniach/ na perłach/ na murach/ na wojnie/ czasu pokonu na ścianach domów/ na wierzchu budynków/ na kieliegach/ w Miasach/ na ulicach na miejscach wąstkich/ tam kedy ludzie mieszkaio/ iako y kiedy nie mieszkaio.

Błogosławiony Nilus pisal do Starosty Olimpiadera/ życzac aby w kozdego gospodarza w domu/ we wąstkich miejscach jego/ wystawiony byl Obraz Przyja; aby pamiątka Chrystusa sę Pana Obrzyżowanego zawsze byla w pamięci świeżej kozdego-

X dla

Y dla tegoż/ mowi, Chrystusa Pana/ y wąstkie małe lego/ w kościołach/ na rycicach/ w domach/ na placach malujemy ic. S. Niłus epist. ad Olimp Cit. in 7. Synod. Act. 4. Et apud Damasc. Orat. 3. de Imag. Sozomenus Lib. 1. cap. 8.

Theodorus Balsamon Patriarcha Antiochensti Canon 73. Synod. 6. in Trull. napisal o Przyjach wedle drog wąstkiowych. Sanctæ Imagines & Cruces, in publicis viis á volente eriguntur: Et nos quidem propter DEVUM, & puram erga eius Sanctos fidem, sancta eiusmodi wąstki erecta adoramus, & salutamus.

Andreas Cretenis Arcybiskup Bandey dawał roźne Epiteta, albo Tituly Przyjowi Świętemu. Ten Przyj który stanisła na bramach Miastach/ swał go/ Custos ciuitatum, strażem miast: Te zaś ktore sa nadomach/ albo w domu/ nazywał Tuttella Domorum, Obrona Domów/ y inßym Przyjom ktore na morzu/ na okrętach/ na ścieżkach/ na rożnych miejscach ludzie znaboz żenistwa zwylisztwiać/ y malewać: podobne Tituly rozdawał.

Euaristus S. Anno Christi 110. w Rzymie domy albo Kościoła na dwale p. Bogu poświecone, na Tituly rozdzielili/ y aby takie były wąstkim znakome/ Przyje na nich pośtarwił/ y zwano te Titulami: dla czego na innych domach nie godziło się Przyja stawiać/ aby była rożność między domem profitem/ a między domem Bogu na dwale poświeconym. Potym y Cesarze toż zakazali/ aby Przyja żaden świecki/ nie stawić na domach swoich. Baronius Ad Annum 112. ale Przyjow stawiać na miejscach publicznych/ to iest/ przy drogach/ żaden niezakazal: N co o Leonie Cesarzu powiadalo/ to sie pokazaue. L. Decernimus cap. de Episc. & Cler. że tylko zakazali stawiać na miejscach nieprzystojnych/ gdzie ludzie biesiady albo igrzyska swoje miewać zwykli/ iako tez y Iustinianus, co sie w drugim Rozdziele widzieć może.

In Iure Canonicō iest prawo de Consecr. dist. 1. cap. Nemo. Aby żaden nieśmiały budowiąć kościoła/ gżby Bisup Diocesius tam

225 Pierwszy Księgi. Czwarta Część,
tam w przed mieście nażnaczył / y Krzyż postawił.

ROZDZIAŁ VIII.

Kościot święty zdawna zwikł zazwadć Krzyża na Pro-
cessiach publicznych , albo nosić go przed
Processiami.

Chrisostom S. Biskup Konstantinopolitański / ten zwyczaj
święty wznowił w Konstantynopolu około Roku Państwego
390. czyniąc Processie po mieście z hymnami / y innym nabożnym
śpiewaniem o Trójcy Przenajświętszej / sprzećiwiąc się Arianom /
ktorzy o niej fałszywa y przewrotna naukę roznierwali : teora to
Processia z wielkiem sie nakładem odprawowala Eudoxię Cesar-
ezowej ; o czym taś świadczy Nicephorus. Processionem, in-
quit, Cruces argenteæ, cereos incensos habentes, præ-
bant, Eudoxia Imperatoris coniuge impensas ad eam rem
præbente &c. Nicephorus Lib. 13 cap. 8. Trip. Histor. Et So-
zimus lib. 2. cap. 8. Surius Tom. 1. in Vita S. Chrisost.

Carolus Magnus założył Cesarzem Rzymian / Leonowi
III. Papieżowi / ktorzy go na Cesarstwo Koronował / miedzy innymi
mi Prezentami / koronował mu Krzyż wielki złoty / Jęzinthami ozdo-
blony / ktorzyby na Processiach przed nim / y innymi Papieżami po-
tym nośono. Anno circiter 800.

Surius Tom. 1. wspomina in vita S. Porfirii. iż ten święte-
ty dwie Processie solenne czynili / na których Krzyże niesiono z śpie-
waniem Psalmów / Hymnów. Jedne Processia za prośba Gazensi-
czyków / czosu wielkiej suchości / p. Bogą proffac o dębcz / o ktos
rey Processiey Marcus Gazensis taś mówi: Facto manè , acce-
pto signo venerandæ Crucis , quod nos præcedebat , egressi
sumus cum hymnis, ad antiquam Ecclesiam , quæ est à parte
Occidentali Ciuitatis

226
Gdy tež Roku Państwego 401. czynili te Processia przed kto-
ra niesiono Krzyż / a Paganie sie z niej nasmierwali : y przysli do te-
go miejsca / kedy był postawiony Salwan Wenery marmurowy /
w którym czart mieszkał ; nie mogąc Krzyża zderpieć / wykliwał z os-
nego Salwaną / y w drobne go części potruszył / a tych ktorzy sie
z tey Processiach nasmierwali przytkuli / y posabiali. Ex Marco
Gazensi. Baron. Tom. 3. Annal.

O Skarbie nigdy nieprzebranym;

Gdy tež Roku Państwego 401. czynili te Processia przed kto-
ra niesiono Krzyż / a Paganie sie z niej nasmierwali : y przysli do te-
go miejsca / kedy był postawiony Salwan Wenery marmurowy /
w którym czart mieszkał ; nie mogąc Krzyża zderpieć / wykliwał z os-
nego Salwaną / y w drobne go części potruszył / a tych ktorzy sie
z tey Processiach nasmierwali przytkuli / y posabiali. Ex Marco
Gazensi. Baron. Tom. 3. Annal.

Druga Processia czynili cum solennitate do jednego miejs-
ca / nazałdanie fundamentow na budowanie Kościola / kedy stas-
tego mury / leżały powalone. W żywotie S. Theodora wspomia-
na Surius ieden Cud o Krzyżach : Czasu jednego / gdy w niektórych
zycie miasteczkach pograniczych odprawowano supplicatione z Pro-
cessiami / a mieliuż wychodzić na Processia z Krzyżami y Choros-
gwiami / a oto w Kościele same dobrzevolnie one Krzyże y Choros-
gwie / poczely sie jedne o drugie cudownie zbiłać y tluc / przez żadnej
przyczyny do poruszenia onych. Z gdy sie lud radził S. Theodo-
ra / coby to znaczyło / odpowiedział : Deum o filii precibus pla-
cate, quoniam magna mundo imminent calamitates. Boga
(mowi) O Synowie modlitwami biegajcie / albowiem wielkie-
go uciisku trzeba sie na spodziewać na świecie / co sie potym jisczylo.

Iustinianus tež Imperator wydał wyrok o Processiach pu-
blicznych / aby sie tch nieważyl Laycy odprawować bez Biskupów /
albo kapłanów / y elektorów / od niego postanowionych / ktorzyby
Krzyże z uczciwością niesili : o czym Authent. 123. sic habetur :
Omnibus Laicis interdicimus. ne supplications publicas
peragant sine Religiosissimis Episcopis , & his , qui sub his
sunt Reuerendissimis Clericis. Quomodo enim supplicatio
publica esse potest , in qua sacerdotes non inueniuntur , qui
solennes preces peragant ? Sed & Venerabiles Cruces , cum
quibus Sacerdotes egrediuntur , non alibi quam in vene-
rabilibus locis reponuntur ?

Na Processiach lubo Laycom dozwalaio się nosić Krzyże / iednak
dla ręczic

blawczczości onych / mała bydż przybrani w Sąty Kościelne natō
zgotowane. Ale Krzyż nosić przed Processią / iest to własny urząd
y powinnosć Diałkona. Isidorus epist. ad Ludefrādum Cor-
dub. Episc.

Co było postanowione in Concil. Nannetensi Canon s.
Strony Processiey z Przyjazni / y Tropienią woda święcona ludzi
przyjęć niedzielnę / y aby ludzie one sobie do domu brali / y tros-
zili rto dom swoj / bydło / ogrody / y potrąpy tak swoje / iako y bys-
dzie. To się do tego czasu w Kościele S. Katholickim załatwia-
le, kiedy tak o tym napisano. Omnibus diebus Dominicis,
quisq; Presbyteri in sua Ecclesia ante Missarum solemnia, a-
quam benedictam faciat in vase mundo; tanto mysterio
conuenienti : de qua populus intrans Ecclesiam aspergatur,
Et atrium eiusdem Ecclesiae cum Crucibus circumneundo,
similiter aspergatur. & pro animabus ibidem quiescentibus
oret. Et qui voluerit in vasculis suis, accipiat ex ipsa aqua,
& per mansiones. & agros & vincas, super pecora queq; sua,
atq; super pabula eorum, nec non super cibos, & potum su-
um, consperga.

ROZDZIAŁ IX.

Przy odprawianiu Mszy świętey, ma bydż zaniesć Krzyż
na Ołtarzu.

W Arówno to na wielu Synodach / aby Papież miał święte
Krzyż na Ołtarzu / przy odprawianiu Mszy świętey / y to
nie bez wielkiej talemnicę / albowiem Msza S. representuiet matę / y
śmierć Ebawiciela naszego. Opisuje y in se talemnicę tego / Du-
rand. in Rationali Diuin. Offic. lib. 1. cap. 3. Num. 31.

A ze nie zaniesć widzemy osobnego Krzyża na ołtarzu przy
Mszy

Msy S. nie mamy jednak rozumieć / żeby który Ołtarz miał bydż
przy Krzyżu / lubo to malowanego / lubo samego Obrazu Ebawicie-
la naszego jakiegokolwiek. Nie dosyć tedy czynią intencje Kościoła
la S. owi Kapłani Kapellanistowie / którzy w drodze / albo w dos-
mach Śląsceckich / in Altari portatili Msza święta waża się oda-
prawować bez Krzyża / albo Obrazu Chrystusowego. Rozumiem
jednak iż dosyćby Obraz sam Panny Przenajświętszej Bożej Rodzi-
cielki / mieć kapłanowi przy Mszy świętey na Ołtarzu / bo ten nie
może się pomyslić / przez Syna Bożego / którego ona porodziła /
który cierpił / y umarł na Krzyżu za grzechy Narodu ludzkiego :
Alle do Obrazow innych świętych / przed którymi Msza sie S.
odprawiuje / potrzeba y Krzyża.

A je potrzeba tego / aby przy odprawianiu Mszy Świętey /
był Krzyż święty / albo Obraz Chrystusa Pana na Ołtarzu / poka-
zał to Bog onym swoim dziwnym cudem w mieście Karawaka / Pe-
dy jednemu Kapłanowi / iż niemal Krzyż na Ołtarzu / przy Etos-
nym miał odprawować Msza Święta / Aniołowie z nieba przynie-
śli mu Krzyż drewniany / y na Ołtarzu go sami / przy obecności
Aniołów polszyli : iakomiuż te Historia krótko wyżej napisał
w Rosdż. II. Trzeciey Części. Tamże też jest druga Historia / iż
ko sami Aniołowie / Krzyż ze złota do Ołtarza zrobili / aby się przed
nim Msza święta odprawowała.

Christostom święty aduersus Gentiles Demonstrat. quod
Christus sit, pokazując to iż Krzyż ma sie stanwać na Ołtarzach /
i wspomina dziwne widowisko Grzegorza S. Męczennika Biskupa
Armenię, któremu Bog wiednym Kościele pokazał oltarze w By-
stie ogniste / y Krzyże także które były natychmiste Ołtarzach także
ogniste. Oczym tak iest v Suriusā Tom. 5. sub die 30. Septemb.
Posthac magnam quidem igneorum Altarium multitudi-
nem dedit aspiciendam visio, & super vnumquodq; Crucem
formatam ex eadem materia, &c.

Sainty Martialis uczen S. Piotra / pokrenny S. Szczepana
Bie 2

Zielenińska / będąc posłany od Świętych Apostolów Piotra y Pawła do Francji / y od nich poświecony na Biskupstwo Miasta magnanego Limoges , tam zbudował Kościół / na chwałę temu Śczezpanowi S. poświeconemu świętemu : y Ołtarz iego poświecił y wifyszek ozdobil złotem : Ścężka złot, y okolniego zaś wieńcili / y Ścężka lamp także złotych / aby zarówno przed tym Obrązem gorzały. Potym dorwiedział się z obławienia Boskiego o emiratę 21 apostolów SS. Piotra y Pawla / zbudował drugi Ołtarz w tym że Kościele przed grobem swoim na chwałę tych Świętych Apostołów / który Ołtarz także wifyszek złotem ozdobil ; oprocz tego sprawił w il do niego Przyjazny złoty / przed którym się ofiara Boska / albo Miasto S. odprawowala ; sprawił y Propitiatorium złote nad tym Ołtarzem / na którego także czterech rogach dał cztery korony złote / a przed Ołtarzem zawiesił siedm lamp Sczerzo złotych / dał też jeszcze do tego Ołtarza plec lichtarzow / y jeden Turibularz wifyszek z Sczerzego złota. Sic habetur in Biblioth. Sanctor. Patrum. Tom. 1. Bosius lib. 6. Tu wrożały Kożdy / iakie miał dochody ten Święty Biskup / lubo na poczatku Kościoła swiętego.

S. Franciszek Xauerius Societatis Iesu, Kiedy w Indiach przypłynął do jednej Insuly / ktorą się zwali Chrześcianami / y widział w Kościelach / y Kaplicach ich / Krzyże na Ołtarzu / y lichtarze z świecami / lubo to byli Peganie / co mieli z przedków swoich Chrześcian / ktorym Thomas S. Apostol / Ewangelia S. opowiadał ; ktorego, też y oni do tego czasu mieli reczliwość : bo powiadała to onim / iż to byli Posłaniec Boży do ich Krain / przeto się zwali Chrześcianami / y niektore Ceremonie dawne do Chrześcijństwa według Tradyciey Oyców swoich zachowywali : między innym stawiały Krzyża na Ołtarzu. Horat. Tursell. lib. 1. in vita Francisci Xauerii Cap. 16. Z ktorzych Histori vznac Kożdy moje / że to nie dopiero Kościół Święty Rātholicki obserwuje stawiać Krzyże na Ołtarzach / także na innych miejscach publicznych.

ROZDZIAŁ.

ROZDZIAŁ X.

Dawny jest zwyczaj u Chrześcian , nosić krzyzyki ze złota ; albo z innych drogich Matericy przy pierwszych swoich , na fłyicy wiślacy.

Roku Państwego 290. za panowania Dyokleciana Cesara / kiedy tego Przedniedowodnika Chrześcian. Prokopius święty / ktorego zwano Neanias , będąc Hetmanem tego Cesara / dał sobie zrobić Przyjazny złoty iednemu złotnikowi na Imię Mārkowi w mieście w Scytopolu / prośba go iednak / aby to potajemnie było. Gdy tedy zrobił ten Przyjazny / pokazały się cudownie na nim trzy Persony wyrysowane z takim pismem po żrdołowu / na wierzchu tego Przyjazna / było to słowo Emmanuel , ana rogu ieonym / Michael : ana drugim / Gabriel. Co gdy obaczył ten złotnik / skurbował się / y docial to zgładzić / obwiadł się / żeby mu tego Hetman ten Prokopius niezganił / iż mu tego nierośkaził / ale niemogł / bo mu zaraz reka tretfieldai

Przybędzy tedy ten Prokopius na persony etas o pułnocy po ten swój Przyjazny / do tego złotnika / chroniąc się dworzan balwoza chwałcow swego Cesara / najbliże Przyjazny gotowy / y słowa wzrosły mianowane na nim narysowane / pyta się złotnika / co to za Persony wyrysował / y coto sa za imiona / odpowie złotnik / Panie / nie wiem zkad sie wzięły te Persony / y Imiona / iam ich niezobil / ani wiem co to jest ; ale kiedym zrobił ten Przyjazny iakos mi roszkaził / tezy godziny pokazały się te Obrazy / y te słowa / chcialem ich wzroglodzić / ale niemogłem / y owszem zaraz mi reka tretfielda / ktorą iako widział y teraz wlaćac niemoże. Rozumiawszy tedy święty Prokopius / że to był osobiwy Cud Boski / pokłeknowsy y począł powtarzać ten Przyjazny / zawiesił go na pierściah swieck / za robote złotników

Lecz

Złotników

231 Pierwszy Księgi. Czwarta Część.
Słotnikowi dobrze zapłaciły. Surius Tom. 4. Et in manuscri-
ptis de vita ipsius. Niceph. lib. 7. Cap. 15, Concil. Nicænum
Act. 4.

Potym ten Prokopius był wielce szesliwy nad Woyndach; co
on przypisował mocy Krzyża Świętego / który nosił zarówno przy
sercu swoim. Czasu jednego napał go bieg Tyściacy Saracens-
ków na miasto Scytopol / a on nie mając tylko brodu ludu / dał
Im bitwie / y wszystkich pożałował / a ziego żołnierzów żaden nie
zginął / w której bitwie żarnie poznali moc Krzyża Świętego / kto-
remu wielka część wyrządził. Taczym pragnął aby też mogli przed
swymi przebaczać dla Chrystusa Zbawiciela swego / którego w krotce doz-
stał / y został Męczennikiem.

Zategoż Dioklecianus był drugi żołnierz / ná imie Orestes
który był potajemnym Chrześcianinem / ten także nosił Krzyżek zlo-
ty pod fata na piersiach swoich. A gdy Lisias Hetman / kazal sie
swym żołnierzom popisować / y słuć Rycerskich dla ćwiczenia doz-
Pazyroć. Ten Orestes jako był piękny brody y rosyki / tak też nad
innych dzielniejszy: Gdy tedy dzielność swoje pokazawał / szata sie
mu na piersiach jego rospieła / zaczym pokazał się Krzyżek / który
przy piersiach swycie nosił / że go wszyscy widzieć mogli / y sam go
Lisias Hetman paganin postrzelił: Kazal go tedy zaraz do siebie
zawolać / y wstałszy w ręce swoje Krzyżek jego / przypatrzył mu
sie / pyta go / Co to jest? Czyli ty jesteś z tych których okrzyżowane-
go chwasz: Odpowiedział / tak jest / iż jestem sluga niegodnym
Pana y Zbawiciela mego okrzyżowanego / y to noszę ná pamiotku
śmierci jego / y ná oddalenie odemnie wszelakich złych y nieszczęśli-
wych przydaków / od których mie ten Krzyż jego broni. Kożas-
wszy tedy on Paganin / że był Chrześcianinem / dał go do wiezien-
ia / y potym gdy go niemogli przymusić / aby Bogom Paganistom
ofiaroni / ná śmierć go okrutno skazal. Lipomanus Tom. 5,
Surius Tom. 6. sub die 13. Decembris.

Królowa Persja Chosroessa Juniora żena będąca Chrześcij-
anka /

O Skarbie nigdy nieprzebranej. 232

ónka / nosiła Krzyżek drogi na piersiach swoich / który potym po
śmierci leżał barował Cesarsz do Kościoła S. Sergiusza Męczennika
Pá / a to z tey przyczyny y okazie: Jakiś był we śnie ten Święty
potajal królowej / obiecując leż iż miałą począć y porodzić Sy-
nię / co się potym spełniło. Eugen. lib. 6. Cap. 20.

Święty Grzegorz Turon. pisze o sobie / iż miałac zwyczać zawsze
nosić Krzyżek złoty przy piersiach swoich / czasu jednego będąc
w drodze / obaczył ono dom jednego bogiego człowieka niedaleko
göre: do którego przybiegały predki / obaczył iż gospodarz z żoną
swoją y dziećmi woda nosiła ogień zalerwając: ale iż był gałterowany /
nic to nie pomagało / zdawałszy tedy ten Święty Biskup Krzyżek
zbyt swojej / w którym miał Relikwie Święte / pełniost go przes-
koczo ogniom / y zaraz zgasił on ogień / iakoby nigdy niebył / kto-
dy male co uczyniłszy. Lib. i. Cap. 11. de Gloria Martyrum.

Piętnaście też czytamy Historie o Jagielszczy Świętej de Monte
Politiano. Zakonnicy Dominika Świętego: który miałac wielkie
łabojenstwo do Relikwii Świętych / czasu jednego na modlitwie
potażali się leżeli Święty z Pawlem S. Apostolowem / y
Barowały leżeli Relikwii Święte po trose sat swoich.

Pragniał też mieć y Krzyżek / którego ona jeszcze nie miała / ná
modlitwie tedy będąc / pokazała się leżeli Panna Przemariewska Ros-
dzielska Boża / pustując na łóżach swoich Synoczek swego Pana
Jezusa / który miał ná bycle swoje Krzyżek zawieszony / y podałszy
go do rąk tery świętej Panny / aby się z nim napiszczać: którego
ona pustując / zdała Erytromo z niego Krzyżek / tak iakoby tego
Panna Przeczytała niepostrzegła / y za wielki skarb on schowala;
co lebanek było to z porządzenia Boskiego / który zwyciął tych / których
go miluią dżiwnymi sposoby ciepły.

Ziedy się wrodziła ta Panna / w tym pokońu pokazały się dwie
ce wielkie gorsiace: w dżerzotym Kotu Habit Zakonny Dominika
S. przytela. W piętnastym Kotu z roszczenia Papieżiego
Dane je za przełożonego w kedywym Blaskorzeniu Pannam Zakonu
Dominika

Dominika Świętego Postami wielkim trąpila ciało swoie / dla bowiem piętnaście lat pościła tylko na chlebiey i wodzie. Tątym miejscu / kiedy na modlitwie kleczalá / często kwiatki woniące wyrażały zeraż po ley modlitwie : płaszc tej ley na modlitwie był mal róza niebieska pokropiony / kajka kropla tery rózy nie była okragla / ale na kształt krzyża : Placowietby Sakrament częstotroć z rąk Anghelis do przylmonopoli. Ex Bulla Beatific. eius, a Clemente VIII. Anno 1601. die 23. Febr.

Błogosławiona Margareta Cora Karola Węgierskiego / wielce świętoobliwa Panna / ktorejmaymilsie było nabożeństwo zawsze Przyj / y mleke Zbawiciela rozmęsłać ; dla czego krzyżek złoty na piersiach swych wisiacy nosiła / w którym było Drzewo Krzyża S. Agdy potym została zakonnica S. Dominika / naczeciey modlitwy swoie odprawowała przed Ołtarzem Krzyża Świętego / albo przed Crucifixem w Kapitularzu. Zwrotley świętoobliwy niesła Eudora Pan Bog obiadani. Surius Tom. I. in Vita illius.

W zapisanley zachowuje się ten zwyczay d' ualebny / iż Familiars Sanctæ Inquisitionis prauitatis Hereticæ , z powinności Średzkiego nośnictwem jedno Insigne ze złota / albo in se drogley materley przy piersiach swoich wisiace / to jest herb S. Dominika Familię przezamek Guzmanow / Krzyż smocowany na złocie / albo na Krzyżtale świętno wyróżony / przy koździej częst Krzyża Choragiew woenna. Tacy roszczy gdy ten Ornat przysunio / czynią Professionem fidei , & ex Inquisitione Officiofa powinni pokazać świadectwo / że sa ex antiqua Christianorum progenie, & iż niepochodzą z Familię Jydowskiej / Mautow / Saracenow / y Heretykow / y to maia sobie pro nobilitate maxima , y tak ich żonie po Hiszpanii / Christianos Viejos , starszy Chrześcianie / za którym Titulem mała wstęp do mselakich godności. Tych powinność jest bydż gotowym zawsze / stanac z Armatą swoią przy Urzędzie Inquisitorstwim / kiedy tego potrzeba / że takich może bydż zawsze kilka / albo kilkanascie Tysięcy / gdyby gwałtowna

gwałtowna iaka potrzeba przystapila. Dla czegoby ci Familiars S. Inquisitionis ten Herb nosili pro Insigni sui Officii , jest iż S. Dominik był pierwoszym Authorem tego Urzędu w Hiszpanię y potym w innych Państwach Katolickich.

ROZDZIAŁ XI.

Biskupi Krzyżek złoty nośią na piersiach swoich pro Insigni , na znak godności swej.

W pismie Świętym Starego Testamentu roftał był Bog Moysesowi / z przedniego złotej wczyni tabliczki z niektórych literami / które Krzyż nie jakim sposobem wyrażały / aby Biskup na wyrozszy gdy miał Officę czynić Bogu za grzechy lubu wszyskiego / one zawiesił nad czołem swym przy Insule swej Biszupiey. Teraz w nowym Testamencie Biszupi / praeter alia Ornamenta Episcopalia , Miasto tabliczki złotej / która Krzyż była figura / Krzyżek złoty na piersiach swych zawieszony nośią. Oczym Innocentius de Miser. Missæ Lib. I. Cap. 53. Tak mowi : Quia signo Crucis lamina cessit , pro lamina , inquit , quam Pontifex ille gerebat in fronte , Pontifex iste Crucem gerit in pectore Nam mysterium quod in quatuor literis , auri lamina continebat , in quatuor partibus forma Crucis explicuit.

To Insigne Episcoporum Crucem pectoralem Krzyż Grecka zwano Encolpium , Nicephorus Biszup Konstantinopolski postał byl w podarunku do Leona III. O Krzyżem do niego pisze taki : Symbolum , inquit , Mediatricis inter Nos dilectionis , misim⁹ fraternalę Vestrae beatitudini Encolpium aureum , cuius una facies Crystallū inclusum ; altera picta nigello , & ant⁹ habet alterū Encolpiū in quo sunt partes honorandi ligni , in figura Crucis positæ . In Conc. Ephes. Edit. Pen. Tō. 5. C. 22.